

Yayına Geliş Tarihi: 16/01/2021
Yayına Kabul Tarihi:03 /05/2021
Online Yayın Tarihi:06/05/2021

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt: 5, Sayı: 12, Yıl: 2021, Sayfa: 1-14
ISSN: 2587-2206

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDAKİ BAŞLICA SORUNLARA BİR ÇÖZÜM YOLU OLARAK AVRASYACILIK

C. Uğur Özgöker *, Erdoğan Mert **

Özet

Türkiye Cumhuriyeti, mirasçısı olduğu Osmanlı Devleti gibi yüzünü hep Batı'ya dönmüş, geleceğini Batı kampında görmüştür. Her dönemde Batı'yı temsil eden oluşumların içerisinde yer almaya özen göstermiş, bu yönde çabalar içerisinde olmuştur. Öyle ki, NATO üyesi olabilmek için Kore'de evlatlarını şehit vermiştir. Daha sonra AB üyesi olabilmek için ekonomik bedeller ödemiştir, hala da ödemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin hiç sorgulamaksızın gösterdiği Batı sadakati, ilk başlarda belki gözlerine inen perde dolayısıyla görmekte zorlandığı ancak son zamanlarda çok uzaklardan bile açıkça görünebilen bir "karşılıksız aşk" vak'asına dönüşmüş durumdadır. Johnson Mektubu ile neye uğradığını şaşırarak Türkiye Cumhuriyeti, Muavenet faciası ile can evinden vurulmuş, Kuzey Irak'ta askerlerinin başına geçirilen çuval ile küçük düşürülmüştür. 15 Temmuz bardağı taşıran son damla olmuştur.

ABD ile birlikte hareket eden AB'de, benzer şekilde uluslararası hukuku hiçe sayarak uygulamalarla Türkiye Cumhuriyeti'ni her fırsatta dışlamış, bununla da kalmayıp sırtından vurarak olabilecek en üst seviyede düşmanca tavır almaktan geri durmamıştır. Günümüzde de ambargolara ve yaptırımlara varan, hatta Akdeniz'de askeri müdahale tehditlerine evrilen, doğrudan düşmanca hareketler tüm hızıyla sürmektedir.

Bu tabloyla yüzleşen herhangi bir ülkenin yeni arayışlara girmesi son derece doğaldır. Hatta Türkiye, genlerine işleyen Batı hayranlığı sebebiyle çok geç bile kalmış, belki bu derece derin bağlılığa sahip olması bu kadar hor görülmesine sebep olmuştur. Ancak Türk halkının büyük çoğunluğunun Orta Asya'dan gelmiş oluşu, hala bu coğrafyanın büyük kısmında soydaş devletlerin yer alması, bu devletlerin doğal olarak Avrasya oluşumlarında yer alması Türkiye'nin Avrasya kavramına sıcak bakmasını sağlamaktadır. Ayrıca Osmanlı hâkimiyetinin büyük kısmının Ortadoğu coğrafyasında sürmesi, Hindistan içlerine varan tarihsel bağların varlığı da bir etkidir. Geleneksel olarak ABD-Rusya arasında denge politikası yürütülmesi, Karadeniz'in ABD'nin giremediği tek deniz oluşuyla temsil edilebilecek bir güven duygusunun oluşturulması vb. gibi sebepler aranan taze kanın Avrasya'da bulunması sonucunu getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrasyacılık, AB, Kıbrıs, Batılılaşma, Doğu Akdeniz.

* Prof. Dr. Arel Üniversitesi, İİBF, İngilizce Uluslararası İlişkiler Bölümü.
ugurozgoeker@arel.edu.tr Orcid: 0000-0002-0075-7295

** Öğr.Gör. Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü.
e.mert@outlook.com Orcid: 0000-0001-5711-6678

EURASIANISM AS A SOLUTION TO THE MAJOR PROBLEMS IN TURKISH FOREIGN POLICY

Abstract

The Republic of Turkey is heir to the Ottoman Empire as its face always turned to the West, has seen the future of the Western camp. In every period, it has taken care to take part in the formations representing the West, and has been making efforts in this direction. So much so that it had martyred his children in Korea in order to become a NATO member. Later, in order to become an EU member, he paid economic costs, and still pays.

Republic of Turkey showed loyalty to the West without question. At first, it had difficulty seeing, perhaps due to the curtain falling on its eyes. However, it has recently turned into a case of "unrequited love" that can be clearly seen even from far away. Johnson Letter was surprised by what suffered the Republic of Turkey, Muavenet disaster was shot in the heart. It was humiliated by the sack on his soldiers in northern Iraq. July 15 was the last straw.

The EU acted with the USA. Similarly, it has disregarded international law, has excluded the Republic of Turkey at every opportunity, were hostile. Embargoes and sanctions, even threats of military intervention in the Mediterranean, still continues today.

It is very natural for any country that faces this picture to start new searches. Even Turkey, a functioning gene to have even stayed late because of Western fascination, perhaps to have a very deep commitment to this cause has been so despised. However, the majority of Turkish people have Central Asian origin. There are still cognate states in most of this geography. Turkic countries naturally takes an act in the formation, Turkey is eager to ensure that Eurasian concept. In addition, the continuation of the Ottoman domination in the Middle East geography and the existence of historical ties reaching inside India are also a factor. Traditionally, maintaining a balance policy between the USA and Russia, creating a sense of trust that can be represented by the fact that the Black Sea is the only sea that the USA cannot enter, etc. Such reasons have led to the conclusion that the sought blood is found in Eurasia.

Keywords: Eurasianism, EU, Cyprus, Westernization, East Mediterranean.

GİRİŞ

Büyük düşünür Nietzsche'ye göre doğrular ve yanlışlar yoktur sadece yorumlar vardır (Duman, 2015). Bir anlamda kimilerine göre yanlış ve değersiz olarak algılanan görüşler başkaları tarafından üzerinde uzun yıllar düşünülerek tasarlanmış fikir akımları olarak savunulmaktadır. Doğrular ve yanlışlar Nietzsche'ye göre sübjektif olsa da kimi gerçekler vardır ki hangi perspektiften bakılırsa bakılsın doğruluğu apaçık ortada durmaktadır. Gerçeğin bu noktada tam olarak anlaşılabilmesi belki de uygun bir yöntem ile ele alınıp izah edilememesinden kaynaklanmaktadır. Dış politika analizlerinde de birçok görüş ve yorum uzmanlar tarafından ortaya konulur ve tartışılır. Bu yorum ve görüşler tarafların kimilerine göre doğru kimilerine göre yanlıştır. Ancak doğru ve yanlışları tartışarak zaman

kaybetmektense gerçeklerin üzerine yoğunlaşıp faydacı bir tutumla sorunların çözümüne odaklanmak daha makul bir yol olarak öne çıkmaktadır. Bugün Türk Dış Politikasında kimsenin yadsıyamayacağı iki büyük sorun bulunmaktadır. Bunlardan ilki Kıbrıs sorunu ve bununla ilgili Doğu Akdeniz’de yaşanan gelişmelerdir. İkincisi ise Türkiye’nin Suriye’de içinde bulunduğu durum bağlamında gerek insani gerekse ekonomik olarak büyük yıkımlara yol açan terör sorunudur.

Geleneksel olarak Türk Dış Politikasının üç temel ilkeye dayandığı ileri sürülür. Bunlar Batıcılık, statükoculuk ve meşruiyetçiliktir (Evin, 2009; Oran, 2004a). Batıcılık kavramı 19. Yüzyıldaki Osmanlı İmparatorluğunda reformların bir sonucu olarak Türkiye’nin dış politika alanındaki tercihlerinin Batılı ülkelerle uyum içinde olmasını destekleyen bir anlayışı temsil eder (Özdeş, 2008). Buna göre Türkiye’nin NATO üyesi olması ve Avrupa bütünleşmesinin başından beri içinde olmaya çalışması Batıcılık ilkesinin somut tezahürleri olarak gösterilmektedir (Yanık, 2012). Statükoculuk kavramı uluslararası arenada mevcut düzeni bozan adımlardan kaçınmak olarak ifade edilir (Korkmazcan, 2016). Buna göre bir ülkenin hem kendi sınırlarını hem de başka ülkelerin sınırlarını değiştirmeye yönelmesinden şiddetle kaçınılır. Türkiye’nin uzun yıllar boyunca ve hala da Irak’ın ve Suriye’nin toprak bütünlüğünü savunması buna bir örnek olarak gösterilebilir (Weisband, 1973). Türkiye, çok riskli bir jeostratejik ortamda kurulmuş bir ülkedir. Bu riskli ortam kendisine hem büyük bir önem taşır ve onu “stratejik” bir ülke haline sokar, hem de başına büyük belalar getirebilir. Böyle bir ortamda, “Stratejik Orta Boy Devlet (OBD)” olarak nitelenebilecek Türkiye, “Cihanda Sulh” deyip Statükoculuk ilkesine sarılmak zorundadır (Oran, 2004b). Türkiye, kendi bölgesinde hiçbir ülkenin tekel sahibi olacak biçimde hegemon olmasını istemez. Çünkü Stratejik bir OBD ancak denge ortamında nefes alır; aksi halde uydulaşır veya en azından “görelî dış özerkliği” çok azalır. Türkiye (ve Osmanlı ve Bizans), tarih boyu daima denge aramıştır. Bu denge en iyi biçimde Batı ile Batı karşıtları (ör. İngiltere ile Rusya; ABD ile SSCB), o mümkün olmazsa Batı’nın kendi hizipleri arasında kurulmalıdır (İngiltere ile Fransa; İngiltere ile Almanya) (Oran, 2004b). Meşruiyetçilik ise bir ülkenin dış politikasında attığı adımları uluslararası hukuka uygun olarak icra etmesidir. Türkiye’nin Hatay’ı topraklarına ilhak ederken Milletler Cemiyeti’nin ve mandater Fransa’nın onayını almak istemesi meşruiyetçilik ilkesinin bir tezahürüdür. Türkiye Meşruiyetçilik ilkesine dikkat edecektir. Çünkü orta boy bir ülke olduğu için hukuka ihtiyacı vardır; çünkü hukuk ancak hegemon devlet (yani bütün dünyaya ordusuyla, kültürüyle, ekonomisiyle tek başına söz geçiren devlet) tarafından (ve o da, ancak bir süre) göz ardı edilebilir. Bu durumda Türkiye ya uluslararası hukuka (meşruiyete) titizlikle uyacaktır

veya en azından uyduğu izlenimi verecek biçimde “kara kaplı kitaba uygun” hareket edecektir: çizgi dışına çıkacağı zaman bölgesel güçten veya hegemon ülkeden icazet alacaktır. Nitekim, bir irredantizm olduğu için Türk dış politikasının istisnasını oluşturan Hatay olayında bu icazet İngiltere’den alınmıştır (Oran, 2004b). Yine bu çerçevede 2. Dünya Savaşında tarafsız kalabilmek için kararlı bir politika izleyen Türkiye (Çavdar, 1999), savaş sonrası kurulmakta olan BM’e kurucu üye olabilmek için, 1944’te yenilmekte olan Mihver devletleriyle ilişkisini kesmiş ve 23 Şubat 1945’te Almanya’ya karşı savaş ilan ederek, ertesini gün 24 Şubat 1945’te BM Beyannamesini imzalamıştır (Armaoğlu, 2018).

Avrasyacılık, Bu temel ilkeler göz önüne alınarak bazı yazarlar tarafından Türk Dış Politikasında sapma olarak lanse edilmektedir (Claude, 2019). Kavram itibariyle Avrasya coğrafyası ile bütünleşmeyi ifade eden bu akım günümüzdeki dış politika gerçekleri göz önüne alındığında bir sapma ya da alternatif değil, Türkiye’nin bu alanda kemikleşmiş sorunlarının çözüm yolu olarak görünmektedir. Gerek NATO’da gerekse AB içinde tezlerini kabul ettirmede büyük zorluklar yaşayan Türkiye, Avrasya coğrafyasının önde gelen ülkeleri ile işbirliği yapmak suretiyle dış politika alanındaki köklü sorunlarına çözüm üretebilir. Avrasyacılık kavramı Sovyetler Birliği’nin yıkılması ile birlikte Doğu Avrupa’da ve Orta Asya’da oluşan güç boşluğunun bu bölgelerde yeni doğan devletler tarafından birlikte doldurulması amacı etrafında ortaya çıkmıştır (Rangsimaporn, 2006). Bunun ilk somut örneğini 1991 yılında Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna arasında kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu oluşturur. Daha sonra 1996 yılında kurulan Şangay Beşlisi örgütü -bugünkü adıyla Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)- Avrasya coğrafyasında bağımsız devletlerin sınır güvenliği ve terör sorunlarının ortaklaşa çözümü için kurdukları uluslararası teşkilattir. Avrasyacılık emperyalist yönelimlere tamamen karşı olan ve devletlerin buldukları coğrafyada dışarıdan yönlendirme olmaksızın kendilerine has yönetim biçimi ile yönetilmesini öngören fikir akımıdır (Rangsimaporn, 2006). Berlin Duvarı’nın yıkılması ile birlikte NATO’nun doğuya doğru genişleme hamleleri ve yaklaşık on yıl sonra da ABD’nin Afganistan’ı işgal etmesi Batı Dünyasının Avrasya coğrafyasındaki emperyalist emellerini ortaya koymuştur. Bu gelişmeler sonrasında 2000’li yılların başından itibaren özellikle ŞİÖ’nün kurulması ile birlikte Avrasyacılık hareketi günümüze değin giderek artan bir öneme sahip siyasi düşünce ekolü haline gelmiştir. Batı’nın insan hakları ihlalleri, azınlık meseleleri, terör sorunu ve zayıf demokrasi gibi birçok yerde bizzat sorumlusu olduğu kavramlarla diğer ülkelerin bağımsızlıklarını zedeleme ve iç işlerine karışma eğilimi artış gösterdikçe Avrasyacılık fikir akımı gücünü arttırmaktadır. Bu çalışmada Türk Dış Politikasında Avrasyacılık

yöneliminin Türkiye'nin Kıbrıs sorunu bağlamında Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlıkların ve Suriye krizi çerçevesinde terör sorununun üstesinden gelmede nasıl bir katkı sağlayacağı incelenmiştir.

1. AB'NİN KIBRIS SORUNU VE DOĞU AKDENİZ'DEKİ GELİŞMELERİ ETKİLEYEN İKİ YÜZLÜ TUTUMU

Uzun bir süre Osmanlıların egemenliğinde kalan Kıbrıs Adası, tarihi, kültürel ve coğrafi bakımdan Türkiye'nin bir parçası durumundadır. Kıbrıs'ın 1878'de İngilizlerin kontrolüne geçmesinden sonra Rumlar, Enosis hayali ile çeşitli girişimlerde bulunmuş ve 1950'li yıllardan itibaren Kıbrıs'ta çok kanlı olaylar gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 1974'teki askeri müdahalesi ile Kıbrıs ikiye bölünmüş ve adanın kuzeyinde bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) kurulmuştur. Türkiye'nin müdahalesi ile fiilen ve hukuken iki toplumlu ve iki devletli bir yapı ortaya çıkarken Rumların yaşadığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) 2004 yılında Ada'nın tamamını temsilen AB'ye üye yapılmasıyla yeni bir sürece girilmiştir (Orhun, 2017: 36).

Doğu Akdeniz bölgesinin en stratejik noktası olan Kıbrıs'ın sahip olduğu tarihsel önemin yanı sıra Doğu Akdeniz havzasıyla Orta Doğu'yu kontrol eden bir noktada bulunması ve başlıca hava ve deniz ticaret yolları üzerinde bulunması adanın stratejik değerini arttırmaktadır. Bölgede son zamanda yapılan hidrokarbon keşifleri ile birlikte adanın önemi ve değeri daha da artmıştır. Kıbrıs'ın sahip olduğu bu konum ve jeopolitik önem, Ada'yı tarih boyunca hâkimiyet kurulmak istenen bir yer haline getirmiştir (Aydın vd., 2014: 21). Kıbrıs'ın doğusunda keşfedilen doğal gaz rezervleri Kıbrıs meselesini tekrar dünya gündeminin üst sıralarına taşımıştır (Özgöker ve Çelik, 2016: 534).

Kıbrıs meselesi Türkiye'nin Batı dünyası ile ilişkilerini derinden etkileyen konuların başında gelmektedir (Özdamar ve Erciyas, 2020). Hem AB ile hem de NATO ile olan uyuşmazlıklarda en çok ön plana çıkan faktör Kıbrıs üzerinde yaşanan anlaşmazlığın uzun yıllardan beri taraflar arasında çözülememesidir (Zervakis, 2004). Bu noktada Kıbrıs'ta çözüm ümitlerini neredeyse imkânsız hale getiren durum AB'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimini Zürih ve Londra Antlaşmalarının hilafına ve Annan Planının sonuçlarını hiçe sayarak 2004 yılında tam üye olarak bünyesine dâhil etmesidir (Kirişçi, 2005). Zürih ve Londra Antlaşmalarına göre 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti garantör devletlerin birlikte üye olmadığı herhangi bir uluslararası örgüte üye olamayacaktır. Kendisini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak lanse eden Rum Yönetimi ve AB açık bir şekilde Uluslararası Hukuku hiçe saymaktadır. Bazı uzmanlar Türkiye'nin bu

sürece zamanında gümrük birliğine üyelik uğruna ses çıkarmadığını ve bu yüzden Kıbrıs Rum Yönetiminin AB üyeliği sürecinin meşruiyet kazandığını iddia etse de durum açık bir şekilde AB tarafından bir “fait accompli” (oldu bitti) haline getirilmiştir (Dursun ve Özkanca, 2017). Durum bir anlamda ENOSIS fikrinin AB aracılığıyla tamamlanması gibi görünmektedir. Diğer bir ifade ile Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi Uluslararası Hukuku ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurucu antlaşmalarını ihlal ederek AB platformunda birleşmiş olmaktadır. Nitekim bu durum Türkiye’nin AB müzakerelerini de paralize etmiştir. Rum kesiminin AB üyesi yapılmasından sonra bir bildirge yayınlayan Türkiye havaalanı ve limanlarını Kıbrıs sorunu çözülene kadar Rum Kesiminden gelen gemilere ve uçaklara açmayacağını ilan etmişti. Aksi takdirde Türkiye askeri bir darbenin ardından Rum Kesimince tek taraflı olarak ele geçirilen Kıbrıs Cumhuriyeti’ni tanımış olacaktı. Rum kesiminin Kıbrıs Cumhuriyeti’ni temsil etme iddiasının temeli Yunanistan’ın desteği ile Enosis’i gerçekleştirmek isteyen Rum askerlerinin Makarios’u devirmesine dayanır. AB’nin bu gerçeği görmezden gelerek Rum kesimini tek başına Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınması ve Birlik üyesi yapması demokrasi ve hukukun üstünlüğü kavramlarının ikiyüzlü bir şekilde ayaklar altına alınmasıdır. Türkiye, darbe ile iktidarı ele geçiren Rum kesiminin adanın tamamını Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla temsil etmesini tanımamaktadır. Böylesine meşru bir tutuma karşı bile AB şiddetle karşı çıkmış ve Türkiye’nin Rum Kesimine liman ve havaalanlarını açmamasını kınamıştır. “Kıbrıs sorunu” ve buna bağlı olarak ortaya çıkan “limanlar sorunu” nedeniyle sekiz müzakere başlığı AB tarafından askıya alınmıştır. Buna ek olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) altı müzakere başlığına açılış kriteri getirerek süreci bloke etmiştir. Ayrıca Türkiye için “imtiyazlı ortaklık”ta ısrar eden Fransa, doğrudan üyelik ile ilgili olduğu gerekçesiyle beş başlığın açılmasını engellemektedir. Bu sebeple, tamamen siyasi nedenlerden ötürü müzakereler hızını kaybetmektedir (Sandıklı ve Akçadağ, 2011: 3). Bu durum Türkiye’nin hayati önem taşıyan dış politika meselelerinde AB’nin ne ölçüde Türkiye karşıtı bir tutum sergileyebileceğini göstermektedir.

AB’nin Kıbrıs konusundaki ikiyüzlü tutumu benzer bir şekilde Doğu Akdeniz’deki Kıta Sahaneliği uyuşmazlığında da görülmektedir. Yalnız bu noktada karşıtlık tam anlamıyla adil olmayan, yanlı bir tutuma bürünmüştür. Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon kaynaklar üzerinde araştırma çalışmaları ilk olarak 70’li yıllarda İsrail’in kendi kıta sahanlığı dâhilindeki alanlarda açtığı kuyulara dayanmaktadır (Yıldız, 2020). 1982 BM Deniz Hukuku Antlaşmasının imzalanması ve 1994 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) kavramı ortaya çıkmıştır. Buna göre bir ülke kendi kıyı çizgisinden itibaren en çok 200 mile kadar MEB ilan

edebilir ve durum uygulamada yarı kapalı denizler için taraflar arasında yapılacak antlaşma ile belirlenir. Yarı kapalı deniz karşılıklı kıyıların arasındaki mesafe 400 milden az olan denizler için kullanılır (Yıldız, 2020). Türk kıyı şeridi ile Mısır kıyı şeridi arasındaki mesafe 400 milden az olduğu için her iki ülkenin de MEB ilan edebilmesi için aralarında bir antlaşma yapmaları gerekmektedir. Bu durum Uluslararası Hukuktaki mevcut uygulamalara bakılırsa İsrail, Lübnan, Suriye ve Libya gibi diğer kıyıdaş ülkeler arasında çok taraflı bir antlaşma ile belirlenmelidir. Ayrıca yine Uluslararası Hukukta bir teamül olarak yarı kapalı denizlerde iki kıyıdaş ülke arasında kalan adalara ne kıta sahanlığı ne de MEB'ye sahip olma hakkı tanınmamaktadır. Nitekim 1971 yılında Tunus ile İtalya aralarındaki deniz alanını bir antlaşma ile paylaşmışlardır (Başeren, 2013). Bir ortay hat belirlenmiş ve bu hat her iki tarafın kıta sahanlığı ve MEB yetkilerini ayıran bir çizgi olmuştur. Bu çizginin öte tarafında bulunan İtalya'ya ait adalara karasuları dışında deniz yetki alanı tanınmamıştır. Bu örnekte net bir şekilde görüldüğü gibi yarı kapalı denizlerde adalara sadece karasuları hakkı tanınmaktadır. AB İtalya konusunda bu duruma herhangi bir şekilde itiraz etmezken Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yapılan maksimalist girişimlere itiraz etmesine şiddetle karşı çıkmaktadır. İşte bu noktada AB'nin Doğu Akdeniz'deki deniz alanları ihtilaflarında Türkiye'ye karşı ne kadar adil olmayan bir tutum sergilediği ortaya çıkmaktadır.

AB'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz konularında Türkiye'ye karşı bir tutum içinde olduğu çok açık bir gerçektir. Bu gerçeği dikkate alarak Türkiye'nin bölgede etkin bir güç olan Rusya ile uyumlu politikalar geliştirmesi akılcı bir tutum olarak görünmektedir. AB'nin enerji ihtiyacının önemli bir bölümünü Rusya'dan ithal ediyor olması ve bir anlamda bu konuda Rusya'ya bağımlı olması Türkiye'ye AB karşısında önemli bir avantaj sağlayabilir. Nitekim Türk Akımı doğal gaz boru hattı projesinde olduğu gibi AB'ye giden önemli bir enerji hattı Türk-Rus işbirliği sayesinde inşa edilebilmiştir (Yesevi, 2018). Ayrıca Libya konusunda Türkiye'nin bu ülke ile imzaladığı kıta sahanlığı antlaşması önemli bir başarı olmakla beraber Rusya ile karşıt duruma düşmesi Türkiye'nin uzun vadede Doğu Akdeniz'de yapayalnız kalma riskini de ortaya çıkarmıştır. Berlin Konferansından sonra net bir şekilde görüldüğü üzere Libya'da askeri varlığını arttıran Türkiye sahada giderek yalnızlaşmaktadır. Fransa, Rusya, Mısır, Suudi Arabistan, İsrail, Yunanistan ve AB açık ve net bir biçimde bu konuda Türkiye'nin karşısındadır. Böylesine bir çemberin içinde kalan Türkiye'nin ne NATO'dan ne de AB'den yardım görmeyeceği çok açık bir gerçektir. Türkiye'nin bu noktada akılcı ve dengeli bir tutum izleyerek Rusya ile ortak bir zeminde buluşma gayreti makul bir seçenek olarak

görülmektedir. Rusya Lazkiye'deki deniz üsleri ve Doğu Akdeniz'deki askeri filoları ile bölgede önemli bir güçtür (Nopens, 2013). Türkiye'nin Suriye konusunda mevcut tutumunda da köklü bir değişime gidip Rusya ve İran ile aynı çizgide hareket ederek Suriye rejimi ile arasındaki sorunları çözmesi Doğu Akdeniz meselesinde kendisine büyük faydalar sağlayacaktır. Ayrıca Rusya'nın Çin ile beraber BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri olmaları ve İran'ın Suriye, Lübnan, İsrail, Suudi Arabistan denklemdeki başat rolü göz önüne alınırsa Türkiye'nin Avrasya açılımının Doğu Akdeniz ve Kıbrıs konularındaki haklı çıkarlarını savunmada ne kadar önemli olduğu daha kolay anlaşılacaktır.

2. SURİYE KAYNAKLI TERÖR SORUNU VE ASTANA SÜRECİ

Arap Baharı olarak adlandırılan Orta Doğu'daki halk hareketleri ortaya çıktığında Batı dünyasının önde gelen ülkeleri bölgedeki despot rejimlerin yıkılıp yerine demokratik yönetimlerin kurulmasını desteklemişlerdi. Libya, Mısır ve Suriye örneklerine bakıldığında durumun aslında hiç de böyle olmadığı gözlemlenebilmektedir. 2011 yılında Kaddafi Rejimini Uluslararası Hukuku hiçe sayarak deviren NATO unsurları burada arta kalan mühimmatları Türkiye üzerinden Suriye'deki ayrılıkçı örgütlere aktarmışlardır (James ve Özdamar, 2009). Türkiye bu süreçte bizzat bu ayrılıkçı örgütlerin eğitilmesi ve silahlandırılmasında aktif katkı sağlamıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı ve sonrasında Başbakan olan Davutoğlu'nun Komşularla Sıfır Sorun politikasından çok ani bir sapma ile Eğit-Donat doktrini ilan ederek Özgür Suriye Ordusu'nu desteklemesi Türkiye'nin bugün Suriye krizinde içinde bulunduğu çıkmazın temel unsurlarından birini oluşturmaktadır (Kasapoğlu, 2020). Ayrıca böyle bir girişim Uluslararası Hukuka aykırıdır. 1986 yılındaki Nikaragua Davasında Uluslararası Adalet Divanı 3'e karşı 12 oyla, ABD'nin Nikaragua hükümetine muhalif olan güçlere (kontra) silah, eğitim, donanım ve finans desteği verdiğini, bu destekle birlikte Nikaragua Cumhuriyetine karşı kuvvet kullanımı içeren müdahalelerde bulunarak bir uluslararası hukuk teamülü kapsamındaki "başka devlete karşı kuvvet kullanmama" yükümlülüğünü ihlal ettiğini ve Nikaragua'nın iç işlerine karışarak bağımsızlığına zarar verdiğini kararlaştırmıştır (ICJ, 1986). Bu duruma benzer olarak Türkiye'nin Suriye rejimini yıkmayı amaçlayan devlet dışı aktörleri eğitmesi ve silahlandırması BM Antlaşmasına aykırıdır. Ayrıca bu durum Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde ortaya çıkan PYD ve YPG gibi terör örgütlerini etkisiz hale getirmek amacıyla yaptığı sınır ötesi harekâtlarının haklılığına gölge düşürmektedir.

Suriye'nin kuzeyinde melce (barınak) bulan terör yuvalarından topraklarına yapılan saldırılara karşı NATO'nun ortak savunma

mekanizmasını harekete geçirmek isteyen Türkiye, sınırlarına Patriot bataryaları yerleştirilmesi dışında müttefiklerinden yeterli desteği bulamamıştır. Nitekim ABD Türkiye'nin Suriye'deki sınır ötesi operasyonlarında NATO'nun dâhil olmasına karşı çıktığı gibi bu operasyonların nedenini oluşturan PYD ve YPG gibi terör örgütlerinin silahlandırılmasında ve eğitilmesinde aktif katkı sağlamıştır. Bunun dışında Suriye'deki muhaliflerin seslerini ortak ve meşru bir platformda duyurabilmeleri için kurulan BM nezdinde icra edilen Cenevre görüşmeleri de çeşitli aşırı unsurların müdahil olmaları sebebiyle sonuçsuz kalmıştır (Kardaş, 2013). Türkiye topraklarını sınır ötesi saldırılardan korumak ve Suriye'de demokratik dönüşümü desteklemek amacıyla işbirliği yaptığı NATO ve BM tarafından bir anlamda yarı yolda bırakılmış gibi görünmektedir. Aslında Reyhanlı saldırısı ile 11 Eylül saldırıları arasında pratikte hiçbir fark yoktur. İkisinde de NATO üyesi bir ülke sınırları dışındaki terörist grupların saldırısına uğramıştır. 11 Eylül olaylarından sonra ortak savunma mekanizması derhal harekete geçirilmişken, Türkiye Suriye'de yuvalanan terörist grupların defalarca saldırısına uğramasına rağmen neden NATO'nun ortak savunma mekanizması aktif duruma getirilmemiştir?

Türkiye'nin ulusal güvenliğine Suriye konusunda ABD ve NATO tarafından gerekli önem verilmemiştir. Bu gerçek göz önüne alındığında Türkiye'nin Astana Sürecindeki yapıcı tutumu ve sonrasında gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar kritik öneme sahiptir. İlk başta Fırat Kalkanı harekâtı ile bölücü terör örgütleri önemli ölçüde Fırat'ın doğusuna çekilmeye zorlanarak Suriye'nin kuzeyinde bir terör koridorunun oluşturulması engellenmiştir. Sonrasında Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları ile Suriye sınırı boyunca kesintisiz olarak güvenli bölge oluşturulmuştur (Bayraktar, 2019). Böyle bir güvenli bölge hattı oluşturulması konusunda Türkiye'nin Rejimle değilse bile en azından Rusya ile uyumlu hareket etmesi kritik öneme sahiptir. ABD, YPG ve PYD üzerinden petrol kuyularını kontrol etmeye çalışırken terörü finanse ettiği göz ardı edilmektedir. PYD'nin petrol kuyularını işletmesi sonucu yıllık 2 milyar Dolarlık bir gelir elde ettiği tahmin edilmektedir. Ayrıca YPG kritik doğal gaz sahalarına da sahiptir. Bu bağlamda Suriye'nin en büyük doğal gaz tesisi (günlük yaklaşık 1,4 milyar metreküp üretim) (Gavin, 2017; Güler ve Acun, 2019: 13) olan Konoko, YPG'nin kontrolü altındadır (France24, 2017; Güler ve Acun, 2019: 13). Ek olarak Deyrizor bölgesinin doğusunda bulunan diğer doğal gaz kaynakları ve Cipse'de bulunan doğal gaz çevrim santrali de YPG tarafından kontrol edilmektedir (AA, 2018; Güler ve Acun, 2019: 13).

Ayrıca İdlib'in aşırı unsurların bir sığınağı haline dönüşmesi Türkiye'yi uluslararası platformda izah edemeyeceği fiyaskolarla baş başa bırakabilir. Soçi mutabakatları gereğince İdlib üzerinden geçen kara yollarının geçiş güzergâhını aşırı unsurlardan koruma taahhüdü veren Türkiye, Heyet Tahrir El-Şam (HTŞ) gibi terör örgütlerinin bölgedeki varlığına son vermelidir. Aksi takdirde Suriye'nin en azından İdlib üzerinden bakıldığında Türkiye için bir bataklığa dönüşme ihtimali ciddi anlamda yüksektir. Bu gibi gerçekler göz önüne alınarak Türkiye'nin Suriye'de Rusya, İran ve Rejim ile uyumlu hareket etmesi sınırlarının güvenliğini sağlamada hayati öneme sahiptir. Aksi takdirde varlığını ve bekasını tehdit eden PKK/PYD/YPG ve HTŞ gibi örgütler karşısında ne ABD'den ne de NATO'dan kayda değer bir destek görmesi gerçek dışı bir tasavvurdur.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri Batı/Avrupa eksenli olmuş, Rusya gibi diğer büyük güçlerle denge politikası izlemişse de Batı yönlü eseninden taviz vermemiş, her dönem Batı'nın sadık müttefiki olmuştur. Ancak belki tam da bu yüzden ödüllendirilmek bir yana cezalandırılır/dışlanır olmuştur zira Soğuk Savaşın bitimiyle Batı nezdindeki vazgeçilmez savunma duvarı rolü ortadan kalkmış, eski "Mamma mia, li Turchi (Anneçğim, Türkler geliyor)" sendromu geri gelmiştir.

AB'nin bizzat kendi kanunlarını ve Kıbrıs Türklerini hiçe sayarak Güney Kıbrıs'ı bütün adayı temsilen, artık olmayan "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla birliğe alması Doğu Akdeniz'de yaşanan sorunların kaynağını oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin muhatap olduğu terörü görmezden gelip tersine terör örgütlerini doğrudan veya dolaylı olarak desteklemesi, ABD ile birlikte Türkiye ve komşu ülkeleri bölerek hepsinin ortasında bir terör devleti yaratma çabaları, Türkiye Cumhuriyeti'ni dost-düşman tanımlarını yeniden değerlendirmeye sevk etmiştir.

Türk Dış Politikasında Avrasya seçeneği Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgesel krizlerin üstesinden gelmesi adına stratejik öneme sahiptir. Hem Doğu Akdeniz'de hem de Suriye denklemi AB ve NATO'dan beklediği desteği göremeyen Türkiye'nin Avrasya ülkeleri ile yapacağı yakın işbirliği daha bağımsız ve akılcı bir dış politika yürütmesi adına faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

A.A. (Anadolu Ajansı). (2018). Suriye Petrolünün Yüzde 70'i PKK'nın Elinde.

Armaoğlu, F. (2018). 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi. Alkım Yayınları. Ankara.

Aydın, L., Bolat, İ., Yavuz, M. (2014). Uluslararası Enerji Siyasetinin Dinamikleri ve Türkiye'ye Yansımaları. Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, Rapor NO: 2014-3. Ankara.

Başeren, S.H. (2013). "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi", Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset, Yay. Haz.: Sertaç Hami Başeren, AÜSBF, Ankara.

Bayraktar, B. (2019). Suriye İç Savaşı Açısından Zeytin Dalı (Afrin) Harekatı. Bilge Strateji, 11 (20), 51-66. DOI: 10.35705/bs.751598

Carolyn C. J., Özdamar, Ö. (2009). Modeling Foreign Policy and Ethnic Conflict: Turkey's Policies Towards Syria, *Foreign Policy Analysis*, Cilt: 5, Sayı: 1, Ocak 2009, ss.: 17–36, <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2008.00081.x>

Claude, F. (2019). The Deadly Ideology Driving Putin: Eurasianism. Impakter. <https://impakter.com/deadly-ideology-putin-eurasianism/> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Çavdar, T. (1999). Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950). İmge Kitabevi. Ankara.

Duman, M. (2015). Nietzsche, Truth and Art. Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, (2), 64-96. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/temasa/issue/23814/253719> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Dursun-Özkanca, O. (2017). Turkish Soft Balancing Against the EU? An Analysis of the Prospects for Improved Transatlantic Security Relations, *Foreign Policy Analysis*, Cilt:13, Sayı: 4, Ekim 2017, ss.: 894–912, <https://doi.org/10.1093/fpa/orw004> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Evin, A. (2009). Turkish Foreign Policy: Limits of Engagement. *New Perspectives on Turkey*, 40, 225-232. doi:10.1017/S089663460000529X <https://www.cambridge.org/core/journals/new-perspectives-on-turkey/article/abs/turkish-foreign-policy-limits-of-engagement/1B0410031DC999E5F7047079837A34CA> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

France24. (2017). "US-Backed Force Seizes Major Syria Gas Plant"

Gavin, J. (2017). "IS Loss of Conoco Plant Reframes Syrian Gas Options", Interfax

Güler, M. Ç., Acun, C. (2019). Suriye’de Doğal Kaynaklar Savaşı. SETA Analiz. Sayı: 293. SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. Ankara.

ICJ- International Court of Justice (Uluslararası Adalet Divanı). (1986). Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua V. United States of America). <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> [Erişim Tarihi: 13.01.21].

Kardaş, Ş. (2013). Turkey on NATO’s Role in the MENA: Perspectives from a "Central Country" / Türkiye'nin NATO'nun Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki Rolü Üzerine: "Merkez Ülke" Perspektifleri. Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (1). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adamakademi/issue/15869/167197> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Kasapoğlu, C. (2020). (Rep.). NATO Defense College. doi:10.2307/resrep23668

Kirişçi, K. (2005). Türkiye ve Avrupa Birliği: Katılım Öncesi Dönemin İç ve Dış Politika Dinamikleri. Uluslararası İlişkiler / International Relations, 2(8), ss.: 79-118. www.jstor.org/stable/43925979 [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Korkmazcan, N. (2016). Atatürk’ün Dış Politika Anlayışının TBMM’nin İlk Dış Politika Kararı Üzerinden Değerlendirilmesi. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi, cilt: 2 Sayı: 4 ss.: 99-124. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aitdergi/issue/43373/528364> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Nopens, P. (2013). Geopolitical Shifts in the Eastern Mediterranean. (Rep.). Egmont Institute. www.jstor.org/stable/resrep06603 [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Oran, B. (2004a). "Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri", (ed. B. Oran), *Türk Dış Politikası; Kurtuluş Savaşından Günümüze Olgular, Belgeler, Yorumlar*, cilt I, 9. baskı, s.46-53. İletişim Yayınları. İstanbul.

Oran, B. (2004b). Türkiye Kabuk Değiştirirken AKP'nin Dış Politikası. Birikim Dergisi, Sayı: 184-185. İstanbul. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-184-185-agustos-eylul->

Türk Dış Politikasındaki... The Meric Journal Cilt:5, Sayı:12, Yıl:2021
2004/2370/turkiye-kabuk-degistirirken-akp-nin-dis-politikasi/4759#_ftnref1
[Erişim Tarihi: 13.01.21].

Orhun, F. Ö. (2017). Doğu Akdeniz Enerji Kaynaklarının Kıbrıs Sorununa Muhtemel Etkileri. *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 36-54. DOI: 10.24186/vakanuvis.351418 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/362027> [Erişim Tarihi: 13.01.21].

Özdamar Ö., ERCİYAS O. (2020). Turkey and Cyprus: A Poliheuristic Analysis of Decisions during the Crises of 1964, 1967, and 1974, *Foreign Policy Analysis*. <https://doi.org/10.1093/fpa/orz016> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Özdeş, T. (2008). Batıcılık ve Türkiye Aydınlarının Çıkmazı. *Eskiyeni*, (8), ss.: 27-33. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eskiyeni/issue/37283/433547> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Özgöker, U., Çelik, H. (2016). Kıbrıs'ta Enerji Politikaları ve İngiltere "İlgisi". *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu (11-13 Aralık 2014 / Gazimağusa), Bildiriler Kitabı*. Yayına Hazırlayan: Duygu Türker Çelik. Ankara.

Rangsimaporn, P. (2006). Interpretations of Eurasianism: Justifying Russia's Role in East Asia. *Europe-Asia Studies*, 58(3), 371-389. www.jstor.org/stable/20451203 [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Sandıklı, A., Akçadağ, E. (2011). Kıbrıs Sorunu Kapsamında AB-Türkiye İlişkileri. *Bilge Strateji*, Cilt 2, Sayı 4, Bahar 2011. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/43503> [Erişim Tarihi: 13.01.21].

Yanık, L. (2012). Atlantik Paketi'nden NATO'ya: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Türkiye'nin Konumu ve Uluslararası Rolü Tartışmalarından Bir Kesit. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt: 9 Sayı: 34, ss.: 29-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/39282/462595> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Yesevi, Ç. G. (2018). Avrasya'da Boru Hatları Politikası: Güney Akımı, Türk Akımı ve TANAP. *Bilge Strateji*, Cilt: 10 sayı: 18, ss.: 11-52. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bs/issue/44282/543792> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Weisband, E. (1973). Realignment of Turkish Foreign Policy. In *Turkish Foreign Policy, 1943-1945: Small State Diplomacy and Great Power*

Türk Dış Politikasındaki... The Meric Journal Cilt:5, Sayı:12, Yıl:2021
Politics (pp. 257-273). Princeton University Press.
doi:10.2307/j.ctt13x130g.15

Yıldızel, Z. E. (2020). Doğu Akdeniz Bir Daha Eskisi Gibi Olmayacak.
petroturk.com <http://petroturk.com/makale/dogu-akdeniz-bir-daha-eskisi-gibi-olmayacak> [Erişim Tarihi: 10.01.21].

Zervakis, P. (2004). Cyprus in Europe: Solving the Cyprus Problem by
Europeanizing it? Connections, Cilt: 3 Sayı: 1, ss.: 107-132.
www.jstor.org/stable/26323025 [Erişim Tarihi: 10.01.21].